

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน
พ.ศ.

หลักการ

ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เหตุผล

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๓๐ บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน และมาตรา ๒๒๘ บัญญัติให้มีผู้ตรวจการแผ่นดิน และกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ตรวจการแผ่นดิน นอกจากนี้รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการ ดำเนินการ และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินบรรลุภารกิจและหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

ร่าง
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน
พ.ศ.

.....
.....
.....

.....
.....
โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

.....
.....
มาตรา ๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒

(๒) พระราชบัญญัติสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ และให้หมายความรวมถึงหน่วยงานอื่นที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองหรือให้ดำเนินกิจการทางปกครอง

“รัฐวิสาหกิจ” หมายความว่า รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ข้าราชการ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงกรรมการ ออนุกรรมการ ลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ และบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางการปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐ

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

“เลขาธิการ” หมายความว่า เลขาธิการสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการ ลูกจ้าง หรือบุคคล ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

“แสวงหาข้อเท็จจริง” หมายความว่า การสืบสวน การสอบสวน การไต่สวน หรือการดำเนินการอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

“กฎ” หมายความว่า พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไปโดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ

มาตรา ๕ ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินรักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบหรือประกาศโดยความเห็นชอบร่วมกันของผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

ระเบียบหรือประกาศตามวรรคหนึ่งที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๖ ผู้ตรวจการแผ่นดินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ มีจำนวน วิธีการสรรหา การเลือก การให้ความเห็นชอบ และวาระการดำรงตำแหน่ง ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๗ ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ และมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐที่เทียบได้ไม่ต่ำกว่ากรมตามที่คณะกรรมการสรรหาประกาศกำหนด โดยต้องดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี จำนวนสองคน และเป็นผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการอันเป็นสาธารณะมาแล้วไม่น้อยกว่ายี่สิบปี จำนวนหนึ่งคน

มาตรา ๘ ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี แต่ไม่เกินเจ็ดสิบปี
- (๓) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- (๔) มีสุขภาพที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๕) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๒ ของรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๙ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ผู้ตรวจการแผ่นดินพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๑๖ และมาตรา ๒๒๘ ของรัฐธรรมนูญ

ให้นำความในมาตรา ๒๐๘ วรรคสอง และวรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญ มาใช้บังคับแก่การพ้นจากตำแหน่งของผู้ตรวจการแผ่นดินโดยอนุโลม

ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ ทั้งสามคน ให้นำความในมาตรา ๒๑๔ ของรัฐธรรมนูญ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๐ ในกรณีที่ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดินพ้นจากตำแหน่ง ให้ดำเนินการสรรหาหรือคัดเลือกผู้ตรวจการแผ่นดินให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิเหตุทำให้ต้องมีการ สรรหาหรือคัดเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว แล้วให้เสนอรายชื่อผู้ที่ได้รับการสรรหาหรือคัดเลือกพร้อมความ ยินยอมของผู้นั้นต่อประธานวุฒิสภา มติในการสรรหาหรือคัดเลือกดังกล่าวต้องลงคะแนนโดยเปิดเผยและต้องมี คะแนนไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ในกรณีที่ไม่มีกรรมการในตำแหน่งใดหรือมีแต่ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ถ้ากรรมการที่เหลืออยู่นั้นมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งให้คณะกรรมการสรรหา ประกอบด้วยกรรมการที่เหลืออยู่

ให้ประธานวุฒิสภาเรียกประชุมวุฒิสภาเพื่อมีมติให้ความเห็นชอบบุคคลผู้ได้รับการสรรหาหรือ คัดเลือกตามวรรคหนึ่งภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายชื่อ

ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติหน้าที่ ต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งประธานผู้ตรวจการแผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดินขึ้นใหม่

มาตรา ๑๑ ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินพ้นจากตำแหน่งซึ่งมิใช่เป็นการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

ในกรณีที่ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินพ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินที่อาวุโส สูงสุดปฏิบัติหน้าที่แทนประธานผู้ตรวจการแผ่นดินจนกว่าจะมีการแต่งตั้งประธานผู้ตรวจการแผ่นดินคนใหม่

มาตรา ๑๒ ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน และผู้ตรวจการแผ่นดินประชุมร่วมกันพิจารณาแบ่งงานเพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแต่ละคนปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระ และรับผิดชอบตามขอบเขตของงานที่ได้รับมอบหมายตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน และผู้ตรวจการแผ่นดินร่วมกันกำหนด

ในการประชุมตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานผู้ตรวจการแผ่นดินไม่มาประชุม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินที่อาวุโสสูงสุดเป็นประธานในที่ประชุม

มาตรา ๑๓ ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใด ๆ บรรดาที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน หรือเป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุ

(๒) แสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อเห็นว่ามิผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนือหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ ของรัฐ เพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้จัดหรือระงับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมนั้น

(๓) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบถึงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วน ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

(๔) กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตาม (๑) หรือ (๒) โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบ เพื่อพิจารณาสั่งการ ตามที่เห็นสมควรต่อไป

ในการดำเนินการตาม (๑) หรือ (๒) หากเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติดำเนินการต่อไป

มาตรา ๑๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๓ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครองได้เมื่อเห็นว่ากรณี ดังต่อไปนี้

(๑) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วย ความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(๒) กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีปัญหาเกี่ยวกับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง และให้ศาลปกครอง พิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

มาตรา ๑๕ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการร้องเรียน การแสวงหาข้อเท็จจริง และการพิจารณา

(๒) ออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายค่าใช้จ่าย ค่าเบี้ยเลี้ยง และค่าเดินทางของพยานบุคคล และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

(๓) ออกระเบียบหรือปฏิบัติการอื่นใดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายอื่น ที่กำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน

(๔) ให้หน่วยงานของรัฐมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นในการปฏิบัติงาน หรือส่งวัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(๕) ให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ตาม (๔) พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือบุคคลใด มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือมาให้ถ้อยคำหรือส่งวัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือ พยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(๖) ขอให้ศาลส่งวัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

(๗) ตรวจสอบสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อยู่ระหว่างการพิจารณา โดยแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครอง สถานที่ทราบล่วงหน้าในเวลาอันควร

(๘) แต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อดำเนินการใดๆ ตามแต่จะมอบหมายอันจะเป็นประโยชน์ต่อ การปฏิบัติราชการของผู้ตรวจการแผ่นดินและสำนักงาน

ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินขอให้มีการดำเนินการตาม (๔) และ (๕) ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องชี้แจง ข้อเท็จจริงหรือส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปยังผู้ตรวจการแผ่นดินโดยเร็ว

ในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือการดำเนินการตาม (๔) (๕) (๖) และ (๗) ประธานผู้ตรวจการ แผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดินจะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการแทนก็ได้ แล้วรายงานต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อนำเสนอประธานผู้ตรวจการแผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาวินิจฉัยต่อไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดินจะมอบหมายให้เลขาธิการหรือรองเลขาธิการ เป็นผู้มีอำนาจลงนามในหนังสือเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามหน้าที่และอำนาจของประธานผู้ตรวจการแผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดินก็ได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

มาตรา ๑๖ ในกรณีดังต่อไปนี้ ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินปรึกษาหารือและเห็นชอบร่วมกัน

(๑) การส่งเรื่องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามมาตรา ๑๓ วรรคสาม

(๒) การเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองตามมาตรา ๑๔

(๓) การออกกระเปียบหรือประกาศตามมาตรา ๑๕ (๑) (๒) (๓) มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคสอง มาตรา ๔๕ มาตรา ๔๖ วรรคสอง และมาตรา ๕๐ วรรคสาม

(๔) การกำหนดหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๑๕ วรรคสาม และวรรคสี่ มาตรา ๔๘ วรรคสาม และวรรคสี่ มาตรา ๕๓ มาตรา ๖๘ และมาตรา ๗๐

(๕) การเสนอแนะในการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย หรือการเสนอร่างกฎหมายตามมาตรา ๓๖

(๖) การรายงานการไม่ปฏิบัติตามความเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา ๓๘ วรรคสอง หรือการส่งเรื่องให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาตามมาตรา ๓๙

(๗) การส่งเรื่องไปให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา ๔๐ วรรคสาม

(๘) การกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวตามมาตรา ๔๑

มาตรา ๑๗ การใช้อำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา ๑๕ ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วย

ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่อาจแสวงหาข้อเท็จจริงในเรื่องใดต่อไปได้ให้ยุติเรื่องนั้นและผู้ตรวจการแผ่นดินอาจรายงานให้คณะรัฐมนตรี สมาชิกผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภาทราบก็ได้

มาตรา ๑๘ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องร่วมมือและช่วยเหลือองค์กรอิสระอื่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละองค์กร และถ้าเห็นว่ามีผู้กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่อยู่ในหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระอื่น ให้แจ้งองค์กรอิสระนั้นทราบเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป

มาตรา ๑๙ ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางปกครอง เนื่องจากการที่ตนได้ปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจโดยสุจริตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๒๐ ผู้ที่ให้ถ้อยคำ หรือให้วัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้แก่ผู้ตรวจการแผ่นดินหรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือผู้ที่จัดทำและเผยแพร่รายงานของผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา ๓๕ และมาตรา ๓๘ วรรคสอง ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา ทางปกครอง หรือทางวินัย เนื่องจากการที่ตนเปิดเผยข้อมูลหรือให้วัตถุ เอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐาน หรือจัดทำและเผยแพร่รายงานโดยสุจริต แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๑ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินและเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๒๒ ห้ามมิให้ผู้ใดเปิดเผยข้อความ ข้อเท็จจริง หรือข้อมูลที่ได้มาเนื่องจากการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เว้นแต่ผู้ตรวจการแผ่นดินจะมอบหมาย หรือเป็นการกระทำตามหน้าที่ราชการ หรือเพื่อประโยชน์แก่การตรวจสอบหรือพิจารณาสอบสวน หรือเป็นการรายงานตามอำนาจหน้าที่ หรือการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๒๓ เงินเดือน เงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอื่นของประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดิน ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

หมวด ๒

การร้องเรียน และการพิจารณาแสวงหาข้อเท็จจริง

ส่วนที่ ๑

การร้องเรียน

มาตรา ๒๔ บุคคล คณะบุคคล และชุมชน ย่อมมีสิทธิร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

การร้องเรียนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้ร้องเรียนที่จะดำเนินการตามกฎหมายอื่น

มาตรา ๒๕ การร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินให้ทำได้โดยทำเป็นหนังสือ ด้วยวาจา หรือด้วยวิธีการอื่น

ในกรณีร้องเรียนเป็นหนังสืออย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(๑) ระบุชื่อและที่อยู่ของผู้ร้องเรียน โดยผู้ร้องเรียนอาจขอให้มีการปกปิดชื่อและที่อยู่ของตนก็ได้

(๒) ระบุเหตุที่ทำให้ต้องร้องเรียนพร้อมด้วยข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวกับเรื่องร้องเรียน

ตามสมควร

(๓) ใช้ถ้อยคำสุภาพ

(๔) ลงลายมือชื่อผู้ร้องเรียน

หลักเกณฑ์และวิธีการการร้องเรียนด้วยวาจา หรือวิธีการอื่น ให้เป็นไปตามระเบียบที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

มาตรา ๒๖ การเสนอคำร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินจะเสนอโดยนำส่งด้วยตนเองส่งทางไปรษณีย์ มอบให้บุคคลอื่นนำส่ง หรือนำส่งด้วยวิธีการอื่นต่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินก็ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการการนำเสนอดำเนินการด้วยวิธีการอื่นตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

มาตรา ๒๗ ในกรณีที่คณะกรรมการสิทธิการของสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะกรรมการสิทธิการของวุฒิสภาได้สอบสวนหรือพิจารณาเรื่องใดและเห็นว่าเป็นเรื่องที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินที่จะดำเนินการ

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ได้ คณะกรรมการดังกล่าวจะส่งเรื่องนั้นให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อดำเนินการก็ได้ และให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งผลการดำเนินการเบื้องต้นต่อคณะกรรมการ

มาตรา ๒๘ เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้รับเรื่องจากคณะกรรมการตามมาตรา ๒๗ แล้ว แม้ภายหลังคณะกรรมการดังกล่าวจะพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะย่อมไม่เป็นการตัดอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน ที่จะดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนั้นต่อไป

มาตรา ๒๙ ในการดำเนินการตามมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง (๑) (๒) และ (๓) ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจ พิจารณาแสวงหาข้อเท็จจริงโดยไม่มี การร้องเรียนก็ได้ ทั้งนี้ ให้นำส่วนที่ ๒ การพิจารณาแสวงหาข้อเท็จจริง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ส่วนที่ ๒

การพิจารณาแสวงหาข้อเท็จจริง

มาตรา ๓๐ เรื่องที่ผู้ตรวจการแผ่นดินวินิจฉัยว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้ ไม่ให้รับไว้พิจารณาหรือให้ ยุติการพิจารณา

(๑) เรื่องที่เป็นนโยบายซึ่งคณะรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา เว้นแต่การปฏิบัติตามนโยบาย ที่มีลักษณะตามมาตรา ๑๓ (๑) (๒) หรือนโยบายดังกล่าวไม่สอดคล้องกับมาตรา ๑๓ (๓)

(๒) เรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือเรื่องที่ศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่ง เสร็จเด็ดขาดแล้ว

(๓) เรื่องที่มีได้เป็นไปตามมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง (๑) (๒) หรือ (๓)

(๔) เรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลหรือการลงโทษทางวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(๕) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๕

(๖) เรื่องที่ไม่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน

(๗) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนขอถอนการร้องเรียน

(๘) เรื่องที่ส่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาตามมาตรา ๑๓ วรรคสาม

มาตรา ๓๑ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจไม่รับพิจารณาหรืออาจะยุติการพิจารณาเรื่อง ดังต่อไปนี้

(๑) เรื่องที่เกี่ยวกับการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ

(๒) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนมิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสีย หรือการร้องเรียนดังกล่าวเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต และการพิจารณาจะไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม

(๓) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนได้ยื่นเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่อยู่หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการร้องเรียน และการพิจารณาจะไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม

(๔) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนได้รับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมหรือได้รับการชดใช้ ความเสียหายอย่างเหมาะสมแล้ว และการพิจารณาต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม

(๕) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนไม่มาให้ถ้อยคำ ไม่แสดงพยานหลักฐาน หรือไม่ดำเนินการตามหนังสือ ที่ได้รับจากผู้ตรวจการแผ่นดิน ทั้งนี้ ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยไม่มีเหตุอันสมควร

(๖) เรื่องที่ผู้ร้องเรียนตายโดยไม่มีทายาทเข้าแทนที่ และการพิจารณาต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวม

(๗) เรื่องที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเคยสรุปผลการพิจารณาแล้ว เว้นแต่จะปรากฏพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใหม่อันอาจทำให้ผลการพิจารณาเปลี่ยนแปลงไป

มาตรา ๓๒ ในการพิจารณาเรื่องร้องเรียน หากผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาเห็นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำการไปตามอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือกฎแล้ว แต่การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจพิจารณาแสวงหาข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวต่อไปก็ได้

มาตรา ๓๓ เรื่องใดที่ผู้ตรวจการแผ่นดินวินิจฉัยไม่รับไว้พิจารณา ผู้ตรวจการแผ่นดินจะส่งเรื่องนั้นไปให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการต่อไปตามควรแก่กรณีก็ได้

มาตรา ๓๔ เมื่อมีการร้องเรียนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยไม่ชักช้าและต้องเปิดโอกาสให้ผู้ร้องเรียน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องชี้แจงและแสดงพยานหลักฐานประกอบคำชี้แจงของตนได้ตามสมควร

เรื่องใดที่ผู้ตรวจการแผ่นดินมีคำวินิจฉัยให้ยุติเรื่อง ให้แจ้งให้ผู้ร้องเรียนทราบพร้อมทั้งเหตุผลที่ไม่รับไว้พิจารณาหรือให้ยุติเรื่อง และเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการจะส่งคำสั่งไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนั้นทราบด้วยก็ได้

เหตุผลตามวรรคสองให้ระบุข้อเท็จจริง กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยละเอียด และในกรณีให้ยุติเรื่อง เพราะเหตุที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐมิได้เป็นไปตามมาตรา ๑๓ (๑) (๒) และ (๓) ให้ชี้แจงเหตุผลให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายและเป็นธรรมโดยละเอียดให้ผู้ร้องเรียนทราบด้วย

มาตรา ๓๕ เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้พิจารณาและแสวงหาข้อเท็จจริง หรือมีข้อเสนอแนะในเรื่องใดตามมาตรา ๑๓ (๑) (๒) (๓) แล้ว ให้จัดทำรายงานสรุปข้อเท็จจริง พร้อมทั้งความเห็นและข้อเสนอแนะส่งให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบ หรือพิจารณาดำเนินการต่อไป

มาตรา ๓๖ ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาเห็นว่า กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ขั้นตอนการปฏิบัติงาน หรือมติคณะรัฐมนตรี ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมหรือความไม่เสมอภาคในกฎหมาย หรือเป็นการเลือกปฏิบัติ หรือลำเอียง ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณา

ดำเนินการให้มีการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ขั้นตอนการปฏิบัติงาน หรือมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องดังกล่าวต่อไป ในกรณีที่เกี่ยวกับมติคณะรัฐมนตรีให้ส่งรายงานดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรีทราบด้วย

ในการพิจารณาตามวรรคหนึ่ง หากผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาเห็นว่า การดำเนินการในเรื่องใดจำเป็นต้องมีกฎหมายเป็นการเฉพาะเรื่อง ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอร่างกฎหมายต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวต่อรัฐสภาต่อไป

มาตรา ๓๗ เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าเรื่องใดมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการอันมีมูลความผิดทางวินัย ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น เพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป โดยให้แจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทราบทุกสามเดือน

ในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ หรือมีมูลความผิดทางอาญา ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป และให้แจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทราบ โดยไม่ชักช้า

มาตรา ๓๘ ในกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามความเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดินเรื่องใดตามมาตรา ๓๕ มาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง ในเวลาอันควร ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องดังกล่าวไปยังนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือผู้ควบคุมหรือกำกับดูแลหน่วยงานของรัฐนั้นเพื่อให้สั่งการตามควรแก่กรณี และให้แจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทราบโดยไม่ชักช้า

เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งและระยะเวลาได้ล่วงเลยไปพอสมควรแล้ว เจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่ปฏิบัติตามความเห็นหรือข้อเสนอแนะดังกล่าวโดยไม่มีเหตุอันควร และเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญหรือเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะหรือเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยส่วนรวม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทำรายงานเรื่องนั้นเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควรเป็นกรณีเร่งด่วน

มาตรา ๓๙ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามความเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา ๓๘ ทั้งยังกระทำการอื่นใดให้ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับความเสียหายยิ่งขึ้น ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาสั่งการให้ผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นตรวจสอบข้อเท็จจริง และดำเนินการทางวินัยตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องเป็นกรณีเร่งด่วน

มาตรา ๔๐ ในกรณีคณะรัฐมนตรีไม่เห็นชอบด้วยตามความเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือมีความเห็นเป็นอย่างอื่น ก่อนที่คณะรัฐมนตรีจะได้พิจารณาสั่งการ ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทราบ โดยให้ระบุข้อเท็จจริงและเอกสารหลักฐานในเรื่องดังกล่าวให้ครบถ้วนในคราวเดียวกัน ในกรณีนี้ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินและคณะรัฐมนตรีตั้งคณะกรรมการขึ้นโดยมีผู้แทนจากแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากัน เพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าวให้ได้ข้อยุติเสียก่อน

ในการพิจารณาของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง หากไม่สามารถหาข้อยุติได้ให้พิจารณาดำเนินการตามความเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน

หากคณะรัฐมนตรีไม่พิจารณาหรือสั่งการตามความเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้ตรวจแผ่นดิน เป็นเหตุให้ประชาชนได้รับผลกระทบโดยได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับความเสียหายยิ่งขึ้น และการไม่ดำเนินการดังกล่าวมีลักษณะเป็นการกระทำความผิดหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือกฎใด ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

มาตรา ๔๑ ในการพิจารณาดำเนินการตามมาตรา ๑๓ (๒) หากผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาเห็นสมควรกำหนดมาตรการหรือวิธีการใดๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวให้แก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยส่วนรวม ก่อนการพิจารณาวินิจฉัย โดยมีเอกสารหลักฐานตามสมควร ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจกำหนด มาตรการหรือวิธีการชั่วคราวดังกล่าวและแจ้งให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบ เป็นกรณีเร่งด่วน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

การกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนดเวลาได้ตามความเหมาะสมแต่ไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐได้รับหนังสือจากผู้ตรวจการแผ่นดิน

หมวด ๓ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๔๒ ให้มีสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นส่วนราชการและมีฐานะเป็นนิติบุคคล อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของประธานผู้ตรวจการแผ่นดินโดยความเห็นชอบร่วมกันของผู้ตรวจการแผ่นดิน

มาตรา ๔๓ สำนักงานมีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับราชการทั่วไปของผู้ตรวจการแผ่นดิน และให้มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (๑) รับผิดชอบงานธุรการของผู้ตรวจการแผ่นดิน
- (๒) ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล และสนับสนุนให้มีการวิจัยเกี่ยวกับงานของผู้ตรวจการแผ่นดิน
- (๓) เผยแพร่วิชาการ ให้ความรู้และการศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิที่จะร้องเรียน ตามกฎหมาย ตลอดจนหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน
- (๔) ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน

(๕) การแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อดำเนินกิจการใด ๆ ตามแต่จะมอบหมายอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติราชการของผู้ตรวจการแผ่นดินและสำนักงาน

- (๖) ปฏิบัติการอื่นตามที่ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินหรือผู้ตรวจการแผ่นดินมอบหมาย

มาตรา ๔๔ ข้าราชการของสำนักงาน ได้แก่ บุคคลซึ่งได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

ให้ข้าราชการของสำนักงานเป็นข้าราชการตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ หรือกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

มาตรา ๔๕ ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินปรึกษาหารือและเห็นชอบร่วมกัน ในการออกระเบียบหรือประกาศเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่นของสำนักงานในเรื่องดังต่อไปนี้

- (๑) การแบ่งส่วนราชการภายในของสำนักงานและขอบเขตหน้าที่ของส่วนราชการดังกล่าว
- (๒) การกำหนดคุณสมบัติ การคัดเลือก การบรรจุ การแต่งตั้ง การทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ การย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน ค่าตอบแทนพิเศษ การออกจากราชการ การสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน วินัย การสอบสวนและการลงโทษทางวินัย การร้องทุกข์ และการอุทธรณ์การลงโทษสำหรับข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงาน
- (๓) การรักษาราชการแทนและการปฏิบัติราชการแทนในตำแหน่งของข้าราชการของสำนักงาน

- (๔) การบริหารจัดการงบประมาณและการพัสดุของสำนักงาน
- (๕) การกำหนดวันเวลาทำงาน วันหยุดราชการตามประเพณี วันหยุดราชการประจำปี และการลาหยุดราชการของข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงาน
- (๖) การกำหนดเครื่องแบบและการแต่งกายของผู้ตรวจการแผ่นดิน ข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงาน
- (๗) การจ้างและการแต่งตั้งบุคคลเพื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ชำนาญการเฉพาะด้านอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติราชการของผู้ตรวจการแผ่นดินและสำนักงาน รวมทั้งอัตราค่าตอบแทนการจ้างด้วย
- (๘) การกำหนดวิธีการและเงื่อนไขในการจ้างลูกจ้างของสำนักงาน รวมทั้งการกำหนดค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ด้านต่าง ๆ ของสำนักงาน
- (๙) การจัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์อื่นแก่ข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงาน
- (๑๐) การจัดทำและรักษาทะเบียนประวัติ และควบคุมการเกษียณอายุของข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงาน
- (๑๑) การกำหนดค่าเบี้ยประชุมของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือคณะบุคคลที่ผู้ตรวจการแผ่นดินหรือเลขาธิการแต่งตั้ง
- (๑๒) การวางระเบียบว่าด้วยการจัดทำ การเปิดเผย การเผยแพร่ การเก็บรักษา และการทำลายเอกสารและข้อมูลที่อยู่ในครอบครองของผู้ตรวจการแผ่นดินและสำนักงาน ทั้งนี้ เอกสารและข้อมูลดังกล่าวต้องอยู่ในรูปแบบ วิธีการ หรือช่องทางที่คนพิการและผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ด้วย
- (๑๓) การกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมและแนวปฏิบัติของข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงาน
- (๑๔) การดำเนินการอื่นใดที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน
- ระเบียบหรือประกาศตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้
- มาตรา ๔๖ ให้สำนักงานมีเลขาธิการคนหนึ่ง รับผิดชอบการปฏิบัติงานของสำนักงาน ขึ้นตรงต่อประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงาน โดยจะให้มีรองเลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการด้วยก็ได้
- ในกิจการของสำนักงานที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก ให้เลขาธิการเป็นผู้แทนของสำนักงาน เพื่อการนี้ เลขาธิการจะมอบอำนาจให้บุคคลใดปฏิบัติราชการเฉพาะอย่างแทนก็ได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด
- ระเบียบตามวรรคสอง เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้
- มาตรา ๔๗ ให้เลขาธิการมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปีนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว
- นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว เลขาธิการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ
- (๑) ตาย
 - (๒) พ้นจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ
 - (๓) ลาออก
 - (๔) มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้ออกด้วยความเห็นชอบของประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดิน
 - (๕) ถูกลงโทษทางวินัยไล่ออก หรือปลดออก
 - (๖) เป็นบุคคลล้มละลาย

(๗) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

(๘) เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

(๙) เป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกพรรคการเมือง กรรมการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง

มาตรา ๔๘ ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของสำนักงาน และมีอำนาจกำหนดตำแหน่งและการได้รับเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการของสำนักงาน โดยเทียบเคียงกับการกำหนดตำแหน่งตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน ในฐานะองค์กรกลางบริหารงานบุคคลคำว่า “ก.พ.” ให้หมายถึงผู้ตรวจการแผ่นดิน และคำว่า “ส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและมีหัวหน้าส่วนราชการรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี” ให้หมายถึงสำนักงาน

ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารงานบุคคลร่วมเป็นกรรมการเพื่อทำหน้าที่ในฐานะองค์กรกลางบริหารงานบุคคลก็ได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

ในการบริหารงานบุคคลของสำนักงาน ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการข้าราชการของสำนักงานก็ได้ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

ให้คณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งทำหน้าที่เช่นเดียวกับคณะกรรมการสามัญประจำกระทรวงตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน

ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน ในฐานะองค์กรกลางบริหารงานบุคคล และคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งให้มีสิทธิได้รับค่าเบี้ยประชุมเช่นเดียวกับ ก.พ. ด้วย

มาตรา ๔๙ อัตราเงินเดือน อัตราเงินประจำตำแหน่ง และการให้ได้รับเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการของสำนักงาน ให้นำกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การจ่ายเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งให้แก่ข้าราชการของสำนักงานให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๕๐ การบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการของสำนักงานและการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ให้ผู้มีอำนาจดังต่อไปนี้เป็นผู้สั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(๑) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ รองเลขาธิการ หรือเทียบเท่า ให้ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินโดยความเห็นชอบร่วมกันของผู้ตรวจการแผ่นดิน เป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

(๒) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่นนอกจาก (๑) ให้เลขาธิการเป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาเลขาธิการให้เป็นไปตามระเบียบที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

มาตรา ๕๑ ข้าราชการของสำนักงานมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นเช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือน

มาตรา ๕๒ การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับข้าราชการของสำนักงานให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบว่าด้วยการนั้นเช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือนสามัญ

มาตรา ๕๓ ข้าราชการของสำนักงานเมื่ออายุครบหกสิบปีบริบูรณ์ในสิ้นปีงบประมาณและทางราชการมีความจำเป็นที่จะให้รับราชการต่อไปเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในทางวิชาการหรือหน้าที่อื่นที่ต้องใช้ความสามารถ เฉพาะตัวจะให้รับราชการต่อไปอีกไม่เกินสิบปีโดยมิให้ดำรงตำแหน่งประเภทบริหารตามหลักเกณฑ์ที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

มาตรา ๕๔ ให้สำนักงานโดยความเห็นชอบร่วมกันของประธานผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินเสนองบประมาณรายจ่ายต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนของผู้ตรวจการแผ่นดินและสำนักงานไว้ในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมแล้วแต่กรณี ในการนี้ คณะรัฐมนตรีอาจความเห็นเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณของผู้ตรวจการแผ่นดินและสำนักงานไว้ในรายงานการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมด้วยก็ได้

มาตรา ๕๕ ในการเสนอหรือพิจารณางบประมาณรายจ่าย ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมตามมาตรา ๕๔ หรือในการพิจารณาเรื่องใดเกี่ยวกับผู้ตรวจการแผ่นดินหรือสำนักงาน ถ้าเลขาธิการร้องขอ คณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา หรือคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง อาจอนุญาตให้เลขาธิการหรือผู้ซึ่งเลขาธิการมอบหมายมาชี้แจงได้

มาตรา ๕๖ ให้สำนักงานเป็นหน่วยรับตรวจตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

เมื่อสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินได้ทำการตรวจสอบรับรองบัญชีและการเงินทุกประเภทของผู้ตรวจการแผ่นดินและสำนักงานแล้ว ให้เสนอผลการสอบบัญชีต่อสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีโดยไม่ชักช้า

หมวด ๔

การรายงานผลการปฏิบัติงาน

มาตรา ๕๗ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทำรายงานประจำปีเสนอต่อคณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา และวุฒิสภากายในเดือนมีนาคมของทุกปี โดยให้ผู้ตรวจการแผ่นดินคนใดคนหนึ่งหรือผู้แทนมาแถลงรายงานประจำปีต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ในรายงานดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีเรื่อง ดังต่อไปนี้

(๑) ผลการพิจารณาดำเนินการตามมาตรา ๑๓ (๑) (๒) (๓) และมาตรา ๑๔ ในเรื่องสำคัญ พร้อมทั้งข้อสังเกตหรือข้อเสนอแนะที่เสนอต่อหน่วยงานของรัฐ

(๒) ผลการปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้ดำเนินการหรือไม่ดำเนินการตามข้อสังเกตหรือข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน

(๓) การไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๕ ของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(๔) ผลการปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้ดำเนินการหรือไม่ดำเนินการให้ถูกต้องครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่แห่งรัฐ

(๕) อุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน

รายงานประจำปีตามวรรคหนึ่งให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยให้สาธารณะทราบตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด ในการกำหนดวิธีการเปิดเผยนี้ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนดรูปแบบที่คนพิการและผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ด้วย

ในกรณีผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นสมควรรายงานให้คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภาทราบเป็นพิเศษเฉพาะเรื่องเพราะเป็นกรณีเร่งด่วนหรือจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารราชการแผ่นดินก็ให้กระทำได้

มาตรา ๕๘ ในการจัดทำรายงานตามมาตรา ๓๘ วรรคสอง และมาตรา ๕๗ ให้กระทำการการสรุปโดยมิให้ระบุรายละเอียดอันเป็นการเปิดเผยความลับของบุคคลหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องโดยไม่จำเป็น

หมวด ๕ บทกำหนดโทษ

มาตรา ๕๙ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๕ (๕) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๖๐ ผู้ใดต่อสู้หรือขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๕ (๗) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๖๑ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๒ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๖๒ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เป็นผู้ตรวจการแผ่นดินตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้และให้คงดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะสิ้นสุดวาระตามรัฐธรรมนูญ โดยให้เริ่มนับวาระตั้งแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง

มาตรา ๖๓ ให้เลขาธิการ ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เป็นเลขาธิการตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้คงดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะสิ้นสุดวาระตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ โดยให้เริ่มนับวาระตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

มาตรา ๖๔ ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ หนี้ และเงินงบประมาณของสำนักงานตามพระราชบัญญัติสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ ไปเป็นของสำนักงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๖๕ ให้โอนพนักงานและลูกจ้างของสำนักงานตามพระราชบัญญัติสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ ไปเป็นข้าราชการและลูกจ้างตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามความสมัครใจ

มาตรา ๖๖ ในระหว่างที่ยังมิได้ออกกฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้นำกฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งใด ๆ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ มาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๖๗ การดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนของผู้ตรวจการแผ่นดินที่ได้ดำเนินการไปแล้วตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ หรือที่ได้ดำเนินการแต่ยังไม่แล้วเสร็จ ให้ถือว่าเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๖๘ ในกรณีที่มีเหตุผลและความจำเป็นเพื่อเป็นการเยียวยาให้ข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงานได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และประโยชน์ตอบแทนอื่นที่เหมาะสมและเป็นธรรม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนดให้ข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงานได้รับการเยียวยาโดยให้ได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และประโยชน์ตอบแทนอื่นตามที่เห็นสมควรเป็นกรณี ๆ ไปก็ได้ โดยให้ผู้นั้นได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และประโยชน์ตอบแทนอื่นไม่น้อยกว่าที่เคยได้รับอยู่ก่อนเข้าเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของสำนักงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด

มาตรา ๖๙ เพื่อประโยชน์ในการนับเวลาราชการให้นับระยะเวลาการปฏิบัติงานของพนักงานและลูกจ้างที่บรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ ก่อนเปลี่ยนสถานภาพมาเป็นข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เป็นเวลาราชการของข้าราชการหรือลูกจ้างตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๗๐ ให้พนักงานและลูกจ้างตามพระราชบัญญัติสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๒ แสดงเจตนาว่าประสงค์จะโอนมาเป็นข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่ ภายในร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด หากพนักงานกำหนดเวลาดังกล่าวและพนักงานหรือลูกจ้างรายใดไม่แสดงเจตนา เช่นว่านั้นให้ถือว่าไม่ประสงค์จะโอนมาเป็นข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้ยังคงสถานะความเป็นพนักงานและลูกจ้างของสำนักงานต่อไปจนกว่าจะพ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้

ในระหว่างที่ยังมิได้ออกระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งใด ๆ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้นำระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งใด ๆ ที่ใช้อยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้สำนักงานดำเนินการให้พนักงานและลูกจ้างของสำนักงานซึ่งแสดงเจตนาตามวรรคหนึ่งเป็นข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงาน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันพ้นกำหนดเวลาดังวรรคหนึ่ง

.....
.....
.....